

КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ

ГОЛОВІЙ Людмила Василівна - к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: 0000-0002-5537-0944

СЕРБІНОВА Аліна Андріївна - аспірант Національного університету біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: 0009-0001-6811-1781

УДК 33.06:346.62

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2026.1.21>

У статті досліджено роль фінансового моніторингу як одного з ключових інструментів забезпечення фінансової безпеки держави в умовах глобальної нестабільності та зростання транснаціональних загроз. Особливу увагу приділено механізмам ідентифікації, перевірки та контролю господарських операцій у сфері податкового контролю. Проаналізовано функціонування дворівневої системи фінансового моніторингу в Україні, що охоплює суб'єктів первинного та державного рівнів, а також охарактеризовано їхні повноваження, функції та взаємодію. Розкрито ключові напрями діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу (банків, аудиторів, фінансових консультантів тощо), зокрема в аспектах ідентифікації клієнтів, аналізу структури власності та виявлення підозрілих операцій. Окреслено компетенції суб'єктів, таких як Держфінмон, НБУ, ДПС, у сфері нагляду та контролю за дотриманням вимог законодавства. Значну увагу приділено питанням розкриття кінцевих бенефіціарів, впровадженню ризик-орієнтованого підходу, використанню сучасних ІТ-рішень (AI, RegTech), а також участі України в рамках міжнародної співпраці щодо зазначеного питання (FATF, Egmont Group, Європол). Висвітлено проблеми реалізації фінансового моніторингу, зокрема недостатню технічну оснащеність СПФМ, високий рівень корупції та низьку фінансову обізнаність. Запропоновано шляхи вдосконалення національної системи моніторингу для підвищення прозорості господарських операцій, зміцнення податкової дисципліни та

формування інтегрованої системи податкового контролю.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, податковий контроль, суб'єкти фінансового моніторингу, первинний фінансовий моніторинг, державний фінансовий моніторинг, ризик-орієнтований підхід, фіскальна політика, господарські операції.

Проблематика дослідження

У контексті сучасних викликів, пов'язаних з легалізацією злочинних доходів, ухиленням від сплати податків та зростанням ризиків фінансових злочинів, особливої актуальності набуває проблема ефективного функціонування системи фінансового моніторингу в Україні. Важливою складовою цієї системи є суб'єкти фінансового моніторингу, які виконують ключову роль у виявленні та запобіганні підозрілим господарським операціям, зокрема в межах податкового контролю. Однак чинна нормативно-правова база лише частково відображає реальний спектр учасників відповідних процесів, залишаючи поза регулюванням низку значущих ланок, а саме: внутрішні підрозділи фінансових посередників, фахівців у сфері господарської діяльності, а також операторів віртуальних активів. У цьому контексті виникає потреба в поглибленому аналізі класифікації суб'єктів фінансового моніторингу за функціональними, організаційними та галузевими ознаками, з урахуванням міжнародних стандартів та сучасних

трансформацій фінансового середовища. Удосконалення підходів до класифікації суб'єктів дозволить підвищити ефективність механізмів запобігання фінансовим правопорушенням, забезпечити прозорість господарських операцій та зміцнити податкову дисципліну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питанню класифікації суб'єктів фінансового моніторингу господарських операцій присвятили свої наукові праці такі вчені як: Колодізев О.М., Коцюба О.В., Кужелєв М.О., Доценко Т.В., Рекуненко І.І., Кобець Ж.О., Швидько І.О., Петрюк Д.А. та інші.

Метою цієї роботи є визначення сутності та класифікації суб'єктів фінансового моніторингу, а також надання пропозицій до такої класифікації.

Виклад основного матеріалу

У сучасних умовах глобальної фінансової нестабільності та зростання транснаціональних економічних загроз актуальним постає завдання зміцнення фінансової безпеки держави. Одним із ключових інструментів досягнення цієї мети є фінансовий моніторинг, який виконує важливу функцію у виявленні потенційно небезпечних фінансових операцій, особливо у сфері податкового контролю. Він дозволяє вчасно ідентифікувати порушення, пов'язані з уникненням оподаткування, фальсифікацією звітності та маскуванням джерел доходів.

Застосування механізмів фінансового моніторингу у сфері податків дає змогу своєчасно виявляти підозрілі транзакції, аналізувати взаємозв'язки між суб'єктами господарювання та визначати потенційні загрози для економічної стабільності. У цьому контексті моніторинг виступає не лише як запобіжник протиправній діяльності, а і як дієвий аналітичний інструмент формування фіскальної політики.

У світлі євроінтеграційних процесів та міжнародних зобов'язань Україна докладає зусиль для модернізації національної системи фінансового моніторингу відпо-

відно до стандартів FATF, ЄС та інших провідних міжнародних організацій. Вітчизняна правова база, зокрема Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», визначає стратегічні напрями розвитку цієї системи та розкриває механізми виявлення, перевірки й блокування фінансових потоків, пов'язаних із незаконною діяльністю [1].

На сьогодні створення інтегрованої моделі моніторингу, яка охоплює широкий спектр суб'єктів як державного, так і первинного рівнів, є визначальним чинником у забезпеченні прозорості господарських операцій, зміцненні податкової дисципліни та підвищенні фінансової стабільності країни.

Відповідно до положень Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», система фінансового моніторингу в Україні структурована на два рівні – первинний та державний [2].

До суб'єктів первинного фінансового моніторингу належать банки, страхові компанії і пов'язані з ними посередники, кредитні спілки, ломбарди, платіжні установи й оператори платіжних систем, учасники ринку цінних паперів, оператори поштового зв'язку, аудиторів, бухгалтерів, адвокатів, нотаріусів, фінансові консультанти та інші фізичні й юридичні особи, визначені законом.

Серед ключових функцій, що характеризують первинний фінансовий моніторинг, виокремлюються кілька структурно важливих напрямів. По-перше, це упорядкована (організаційно-управлінська) функція, яка на підставі чинного законодавства забезпечує встановлення системи проведення моніторингу, визначення відповідальних осіб, їхніх повноважень, процедур, форм і методів здійснення фінансового контролю.

По-друге, контрольно-наглядова функція, яка полягає в ідентифікації клієнта,

аналізі його діяльності, а також у перевірці відповідності між характером фінансової операції та правовим статусом суб'єкта, який її здійснює. Третім важливим напрямом є оперативно-аналітична функція, що зосереджена на дослідженні суті фінансової операції та оцінці рівня ризику її використання з метою відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом. Інформаційна функція передбачає організацію обміну відомостями між суб'єктами первинного і державного фінансового моніторингу в разі виявлення підозрілих або нетипових операцій. Нарешті, превентивна функція полягає у вжитті заходів, спрямованих на недопущення використання фінансової системи для легалізації злочинних коштів, шляхом своєчасного виявлення та блокування таких загроз [3, с. 104-117].

У межах здійснення фінансового моніторингу господарських операцій одним із головних завдань суб'єктів первинного фінансового моніторингу (далі – СПФМ) є ідентифікація клієнтів, встановлення достовірності наданих даних, а також попереднє вивчення їхньої діяльності ще до початку фінансової співпраці або укладення договірних зобов'язань. Такий попередній аналіз дозволяє виявити операції, що потенційно підпадають під ознаки підозрілих або ризикових, відповідно до критеріїв, закріплених у чинному законодавстві.

СПФМ здійснюють моніторинг господарської діяльності клієнтів з метою виявлення фінансових транзакцій, які мають ознаки високого ризику, та передають відповідну інформацію до Державної служби фінансового моніторингу України (далі – ДСФМУ). Особливої уваги потребує встановлення кінцевого бенефіціарного власника – фізичної особи, яка прямо або опосередковано контролює діяльність суб'єкта господарювання. Це може бути особа, що володіє щонайменше 25 % статутного капіталу компанії або ж, навіть не маючи формального пакета акцій, здійснює вирішальний вплив на ухвалення її ключових рішень.

З метою належного виконання цих функцій СПФМ проводять детальне дослідження структури власності, аналізують

можливі зв'язки клієнта з іншими юридичними або фізичними особами, формують цілісну картину його діяльності та взаємозв'язків. Для перевірки отриманої інформації використовуються не лише офіційні державні реєстри, але й додаткові відкриті або спеціалізовані джерела, що дозволяють верифікувати наявні дані, виявити прихованих учасників фінансових схем і підвищити точність ризик-орієнтованого аналізу [4].

Суб'єктами державного фінансового моніторингу виступають: Національний банк України, Міністерство юстиції України, Державна служба фінансового моніторингу України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство цифрової трансформації України та інші центральні органи виконавчої влади, уповноважені на здійснення контрольних функцій у відповідній сфері [2]. Водночас, з часу прийняття пакету антикорупційних законів (14.10.2014 р.), до відповідних завдань опосередковано залучена і ціла низка інших нових антикорупційних органів, зокрема: Національне антикорупційне бюро України; Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів; Бюро економічної безпеки України; Національне агентство з питань запобігання корупції [5; 6].

У межах виконання функцій з фінансового моніторингу суб'єкти державного рівня наділені низкою повноважень, що мають на меті забезпечити ефективну реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, а також фінансуванню тероризму. Основою їхньої діяльності є нормативно визначені функції контролю за дотриманням вимог законодавства з боку суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ), зокрема через проведення планових, позапланових та беззвізних перевірок.

Суб'єкти державного фінансового моніторингу, діючи в межах наданих їм повноважень, виконують низку ключових функцій, що забезпечують ефективне регулювання та нагляд у сфері протидії ле-

галізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом:

1. Здійснення нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, включаючи проведення планових і позапланових перевірок (у тому числі дистанційних), відповідно до процедур, встановлених:

Національним банком України – щодо банків, філій іноземних банків, страхових компаній, перестраховиків, страхових брокерів, кредитних спілок, ломбардів та інших фінансових установ, а також операторів поштового зв'язку, платіжних систем і суб'єктів господарювання, які надають фінансові послуги, але не мають статусу фінансової установи;

Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку – щодо професійних учасників фондового ринку, бірж, пенсійних фондів, фондів фінансування будівництва/операцій з нерухомістю тощо;

Кабінетом Міністрів України – стосовно інших суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

2. Застосування передбачених законом заходів впливу в разі виявлення порушень законодавства у сфері фінансового моніторингу, а також вимога усунення порушень, причин їх виникнення і недоліків, виявлених у процесі наглядової діяльності.

3. Формування та забезпечення функціонування спеціалізованого підрозділу, відповідального за регулювання та нагляд у відповідній сфері. До його складу повинні входити кваліфіковані працівники, які відповідають встановленим вимогам щодо професійної компетентності, освіти та ділової репутації.

4. Здійснення нагляду з урахуванням ризик-орієнтованого підходу, який передбачає оцінку ефективності заходів з управління ризиками, запроваджених суб'єктами первинного фінансового моніторингу. Особливу увагу приділяють виявленню ознак неналежної системи управління ризиками, зокрема в разі неодноразового або масштабного проведення фінансових операцій із підозрілим походженням активів чи ознаками фінансування терористичної діяльності.

5. Забезпечення зберігання інформації, отриманої від суб'єктів первинного і державного фінансового моніторингу, уповноважених та правоохоронних органів, відповідно до внутрішньо визначених процедур.

6. Контроль за професійною підготовкою персоналу суб'єктів первинного фінансового моніторингу, у тому числі перевірка рівня кваліфікації відповідальних осіб і забезпечення організації навчання інших працівників, залучених до реалізації відповідних функцій [7].

Важливим напрямом діяльності державних суб'єктів є створення спеціалізованих структурних підрозділів, які забезпечують професійне кадрове забезпечення, збереження інформації, а також постійний обмін даними з суб'єктами первинного рівня та з ДСФМУ. Така взаємодія базується на ризик-орієнтованому підході, що дозволяє адекватно реагувати на ймовірні загрози у фінансово-господарському середовищі, у тому числі виявляти неналежні системи управління ризиками серед СПФМ, особливо, якщо ті допускають багаторазове здійснення сумнівних операцій у великих обсягах.

Державні суб'єкти також зобов'язані здійснювати методичну підтримку СПФМ – надавати рекомендації, консультації, інтерпретації законодавчих норм, а також ініціювати нормативні зміни у сфері фінансового моніторингу. Вони мають право звертатися до органів державної влади, правоохоронних органів, отримувати копії документів, а також взаємодіяти з іншими контролюючими структурами в межах передбачених процедур. Особлива увага приділяється міжнародній співпраці, зокрема – ідентифікації юрисдикцій, що не дотримуються глобальних стандартів у сфері протидії відмиванню доходів.

З огляду на специфіку податкового контролю, функціонал суб'єктів фінансового моніторингу охоплює й додаткові аспекти: верифікацію податкового статусу учасників господарських операцій, аналіз їхньої фінансової поведінки на предмет ухилення від оподаткування, а також виявлення схем формального документального

прикриття для незаконного переміщення капіталів. У цьому контексті роль державних суб'єктів фінансового моніторингу як інструменту фіскального контролю суттєво зростає, забезпечуючи тісний зв'язок між фінансовою прозорістю та податковою дисципліною.

Водночас визначений у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» перелік суб'єктів фінансового моніторингу залишається доволі обмеженим, оскільки не охоплює всіх учасників відповідних правовідносин. Зокрема, поза межами нормативного регулювання залишаються клієнти, фахівці у сфері господарської діяльності, внутрішні підрозділи фінансового моніторингу фінансових посередників, а також міжнародні та регіональні об'єднання, що діють у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) активів.

Державний фінансовий моніторинг передбачає систематичне збирання, обробку, аналіз та обмін інформацією про фінансові операції, що викликають підозру. У цьому процесі активну участь беруть фінансові установи – банки, кредитні спілки, страхові та лізингові компанії, а також інші юридичні особи, що надають фінансові послуги. Вони зобов'язані здійснювати моніторинг фінансових операцій на предмет відповідності законодавству та інформувати уповноважені органи в разі виявлення ознак підозрілої діяльності [8, с. 129-140].

Зокрема, банки та інші небанківські фінансові установи в межах заходів фінансового моніторингу проводять ідентифікацію клієнтів, оцінку їх фінансової поведінки, а також аналіз характеру здійснюваних ними операцій. У разі виявлення дій, що мають ознаки підозрілих, суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний повідомити про це Державну службу фінансового моніторингу України, а за необхідності – відповідні правоохоронні органи [9, с. 7-21].

Тож у межах функціонування системи фінансового моніторингу важливе місце

посідає аналіз суб'єктного складу, що бере участь у здійсненні відповідних заходів, зокрема у сфері податкового контролю. Суб'єкти фінансового моніторингу є ключовими учасниками процесу виявлення та запобігання незаконним фінансовим операціям, а також порушенням податкового законодавства. Вони виконують різні функції: від первинної ідентифікації операцій до державного контролю та координації на системному рівні. Відповідно до законодавства України та наукових підходів, усіх суб'єктів фінансового моніторингу можна класифікувати за кількома ознаками, що дозволяє структурувати їхню діяльність та визначити роль кожного в системі податкового нагляду.

Тож, відповідно до законодавства України, зокрема Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», та з урахуванням практичних функцій, суб'єктів фінансового моніторингу доцільно класифікувати за кількома критеріями:

1. За рівнем здійснення контролю:

1) Суб'єкти державного фінансового моніторингу – органи виконавчої влади, наділені повноваженнями у сфері виявлення, запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. До них належать: Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмон); Національний банк України; Державна податкова служба України; Міністерство фінансів України; Служба безпеки України; Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку тощо.

2) Суб'єкти первинного фінансового моніторингу – юридичні особи та фізичні особи-підприємці, які проводять фінансові операції з клієнтами та зобов'язані здійснювати ідентифікацію, верифікацію та оцінку ризиків. До них належать: банки; страхові компанії; ломбарди, кредитні спілки; суб'єкти аудиторської діяльності; бухгалтери, адвокати, нотаріуси (у межах певних дій); суб'єкти, що надають послуги у сфері нерухомості, лотерейної діяльності тощо.

2. За функціональним призначенням:

1) Інформаційно-аналітичні суб'єкти, які здійснюють обробку, аналіз та передачу даних (наприклад, Держфінмон).

2) Контрольні та наглядові суб'єкти, що мають повноваження проводити перевірки, інспекції, накладати санкції (наприклад, ДПС, НБУ).

3) Операційні суб'єкти, які безпосередньо працюють із клієнтами і повинні виявляти підозрілі операції (наприклад, банки, аудитори, юристи, брокери).

3. За сферою відповідальності:

1) суб'єкти: що здійснюють моніторинг у фінансовій сфері (банки, фінансові установи);

2) суб'єкти, що діють у нефінансовому секторі (нотаріуси, ріелтори, юристи);

3) суб'єкти, що реалізують державну політику у сфері податкового контролю (ДПС, Держфінмон).

Варто підкреслити, що ефективна реалізація зазначеного виду моніторингу вимагає від суб'єктів державного податкового контролю (зокрема, Державної податкової служби України) високого рівня кваліфікації, аналітичного мислення, а також доступу до сучасних інформаційних баз даних і автоматизованих систем. У ході моніторингу здійснюється співставлення фінансових показників суб'єктів господарювання з інформацією з відкритих джерел, публічних реєстрів, міждержавного обміну даними та відповідей платників на запити щодо їхніх господарських рішень. Саме така комплексність і багатофакторність дозволяє забезпечити податкову прозорість і точність класифікації операцій із підвищеним ризиком [10].

У системі фінансового моніторингу господарських операцій у сфері податкового контролю важливу роль відіграє специфічна група суб'єктів, до якої належать органи податкової служби та аналітичні підрозділи, що діють у межах повноважень, визначених податковим законодавством. Їх основним завданням є своєчасне виявлення ризикових операцій, мінімізація втрат бюджету внаслідок фінансових правопорушень, а також забезпечення дотримання принципів податкової справедливості. З

метою підвищення ефективності виявлення таких операцій, законодавством встановлено порогове значення транзакцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу.

Окремий інституційний елемент системи фінансового моніторингу становить механізм розкриття кінцевих бенефіціарних власників юридичних осіб. Відповідно до вимог чинного законодавства, усі компанії зобов'язані подавати достовірну інформацію про своїх кінцевих власників для запобігання використанню фіктивних суб'єктів господарювання в схемах легалізації незаконних доходів. Для цього створено Єдиний державний реєстр бенефіціарних власників, адміністрування якого здійснюється Міністерством юстиції України. Хоча запровадження цієї норми сприяє підвищенню прозорості бізнес-середовища, її практична реалізація пов'язана з низкою викликів: складністю встановлення фактичного контролюючого суб'єкта, значним документальним навантаженням для компаній, а також можливими правовими наслідками в разі відмови розкривати структуру власності, включно із блокуванням фінансової діяльності та застосуванням санкцій.

У межах теми визначення поняття та класифікації суб'єктів фінансового моніторингу господарських операцій у сфері податкового контролю особливу актуальність набуває осмислення сучасних трансформаційних процесів, що відбуваються в українській системі фінансового моніторингу. Під впливом глобальних змін у фінансовому середовищі, зокрема поширення нових фінансових інструментів, розвитку криптовалюти, посилення загроз відмивання доходів та фінансування тероризму, а також з огляду на зростаючі вимоги до прозорості господарських операцій, Україна здійснює поетапну адаптацію національної системи моніторингу до міжнародних стандартів, зокрема рекомендацій FATF [11].

Одним із ключових напрямів такої адаптації стало впровадження ризик-орієнтованого підходу, що набув поширення серед як державних органів фінансового моніторингу, так і суб'єктів первинного рівня.

Згідно з оновленими вимогами, суб'єкти фінансового моніторингу мають оцінювати господарські операції з урахуванням складності, географічного розташування, походження коштів та потенційної загрози їхнього використання у злочинних схемах. Це дозволяє ефективніше виявляти порушення податкового законодавства в межах господарської діяльності та зосереджувати контрольні ресурси на найбільш ризикових напрямках [11].

Окрім того, впровадження технологічних інструментів моніторингу, таких як штучний інтелект (AI) і RegTech-рішення, сприяє модернізації механізмів контролю за господарськими операціями в податковій сфері. Наприклад, Національний банк України реалізує автоматизовані системи аналізу транзакцій, що дозволяє суб'єктам державного моніторингу оперативно реагувати на виявлені відхилення або підозрілі дії у фінансових потоках [12].

У контексті класифікації суб'єктів фінансового моніторингу актуальним є розширення їхнього складу за рахунок нових учасників, які здійснюють або контролюють операції з віртуальними активами. Відповідно до Директиви ЄС AMLD6, на фінансові установи покладаються обов'язки з моніторингу криптовалютних транзакцій, ідентифікації контрагентів і повідомлення про підозрілі операції уповноваженим державним органам [13].

Крім внутрішньої модернізації, вагомим чинником підвищення ефективності є інтенсифікація міжнародної співпраці. Україна бере участь у низці міжнародних ініціатив, таких як Egmont Group, а також налагоджує співробітництво з європейськими структурами, зокрема Європолом, що дає змогу більш ефективно відстежувати транснаціональні господарські операції та виявляти схеми ухилення від оподаткування, які мають ознаки фінансових злочинів [14].

Водночас існує низка проблем, які ускладнюють практичну реалізацію цілей фінансового моніторингу у сфері податкового контролю. Серед них – недостатній рівень технічного оснащення суб'єктів первинного моніторингу, високий рівень

корупції, що послаблює механізми державного нагляду, а також недостатня обізнаність підприємців та громадян у питаннях фінансової безпеки. Це вимагає системного підходу до подальшого удосконалення національної системи моніторингу та розширення правових і організаційних можливостей суб'єктів, залучених до контролю за господарськими операціями.

Отже, класифікація суб'єктів фінансового моніторингу дозволяє чітко структурувати функції і повноваження різних учасників системи, зокрема суб'єктів державного контролю (як-от ДПС, Держфінмон, НБУ) та суб'єктів первинного моніторингу (банки, аудитори, юристи, ріелтори тощо). Такий поділ дає змогу реалізувати принципи ефективності, пропорційності та ризик-орієнтованості при здійсненні фінансового нагляду за господарською діяльністю.

Крім того, важливу роль відіграє посилення технологічної спроможності суб'єктів моніторингу, зокрема через впровадження інноваційних IT-рішень і систем автоматизованої перевірки транзакцій. Це дозволяє не лише оптимізувати механізми ідентифікації та аналізу операцій, а й сприяє формуванню єдиної інтегрованої системи податкового контролю з високим рівнем прозорості та достовірності фінансової інформації.

Висновки

У межах системи фінансового моніторингу господарських операцій виявлено два основні рівні суб'єктів: первинного та державного контролю, кожен з яких виконує специфічні функції з виявлення, аналізу та запобігання підозрілим фінансовим операціям. Запропонована класифікація суб'єктів фінансового моніторингу за рівнем контролю, функціональним призначенням та сферою відповідальності дозволяє систематизувати їхню діяльність і оптимізувати координацію в межах податкового нагляду.

Сучасні трансформації у фінансовому середовищі, зокрема поширення віртуальних активів та цифрових технологій, зумовлюють необхідність розширення скла-

ду суб'єктів фінансового моніторингу, що має знайти відображення в законодавстві. Використання ризик-орієнтованого підходу та впровадження ІТ-рішень значно підвищує ефективність моніторингу господарських операцій, сприяючи своєчасному виявленню порушень податкового законодавства. Для забезпечення прозорості фінансових потоків та зміцнення фінансової безпеки держави доцільним є посилення міжнародної співпраці, модернізація інфраструктури моніторингу, а також підвищення професійної компетентності суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу.

Література

1. Петрюк Д.А. Фінансовий моніторинг та боротьба з відмиванням коштів: міжнародні стандарти та українська практика. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2025. № 1. URL: http://apnl.dnu.in.ua/1_2025/20.pdf.
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n831>.
3. Рекуненко І.І., Кобець Ж.О., Швидько І.О. Особливості формування та застосування системи фінансового моніторингу в Україні. *Вісник Сумського державного університету*. Серія «Економіка». 2020. № 1. С. 104–117.
4. Доценко Т.В. Удосконалення системи фінансового моніторингу як інструмент забезпечення економічної безпеки національної економіки : дис. ... доктора філософії : 051 – економіка. Сумський державний університет. 2020. 306 с.
5. Гулак О. В., Курило В. І., Дубчак Л. М. До питання про шляхи подолання корупції в Україні. *Право та державне управління*. № 1. 2021. С. 196–201. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2021/31.pdf
6. Гулак О.В., Головій Л.В. Реформування системи антикорупційних органів в Україні. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції. Частина 2. (12 грудня 2019 р.). Київ. Національна академія внутрішніх справ, 2019. 462 с. С. 70-73. URL: <https://www.naiu.kiev.ua/pravova-prosvita/osnovi-antikorupciynogo-zakonodavstva-ukrayini/naukovi-statti-ta-tezi-z-antikorupciynoi-tematiki/materialiiv-mizhnarodnoyi-naukovo-praktichnoyi-konferenciyi-chastina-2.pdf>
7. Фінансовий моніторинг : навч. посібник / укл. Е.О. Юрій, О.М. Грубляк. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. 368 с.
8. Кужелєв М.О. Державний фінансовий контроль в Україні в умовах децентралізації: регіональний аспект. *Збірник наукових праць Університету ДФС України*. 2019. № 2. С. 129–140.
9. Колодізєв О.М., Коцюба О.В. Зростання ролі банків як суб'єктів первинного фінансового моніторингу на етапі мінімізації ризиків відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом. *Банківська справа*. 2018. № 1–2. С. 7–21.
10. Кужелєв М.О., Сиволап І.М. Моніторинг контрольованих операцій як елемент контролю за трансфертним ціноутворенням. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9425> DOI: 10.32702/2307-2105-2021.10.14
11. FATF. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/fatf-gafi/en/publications/Fatfrecommendations/Fatfrecommendations.html>
12. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>
13. Directive (EU) 2018/1673. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/1673/oj>
14. Egmont Group of Financial Intelligence Units. URL: <https://egmontgroup.org>

Holovii Lyudmyla,
*associate professor of the Department of
Administrative and Financial Law of the
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine*
Lyudmyla_Holoviy@nubip.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-5537-0944

Serbinova Alina,
*Postgraduate student at the National
University
of Life and Environmental Sciences of
Ukraine*
advocate.alinaandriivna@gmail.com
ORCID ID: 0009-0001-6811-1781

**CLASSIFICATION OF ENTITIES
FOR FINANCIAL MONITORING OF
ECONOMIC TRANSACTIONS**

The article examines the role of financial monitoring as one of the key instruments for ensuring the financial security of the state in the context of global instability and the growth of transnational threats. Particular attention is paid to the mechanisms for identifying, verifying and controlling economic transactions in the field of tax control. The functioning of the two-tier financial monitoring system in Ukraine, which includes entities of the primary and state levels, is analyzed, and their powers, functions and interaction are characterized. The key areas of activity of entities of primary

financial monitoring (banks, auditors, financial consultants, etc.) are revealed, in particular in the aspects of identifying clients, analyzing the ownership structure and detecting suspicious transactions. The competencies of entities such as the State Financial Monitoring Service, the National Bank of Ukraine, the State Tax Service in the field of supervision and control over compliance with the requirements of the legislation are outlined. Significant attention is paid to the issues of disclosure of ultimate beneficiaries, the implementation of a risk-based approach, the use of modern IT solutions (AI, RegTech), as well as Ukraine's participation in international cooperation on this issue (FATF, Egmont Group, Europol). The problems of implementing financial monitoring are highlighted, in particular, insufficient technical equipment of the Financial Monitoring Service, high level of corruption and low financial awareness. Ways of improving the national monitoring system are proposed to increase the transparency of economic transactions, strengthen tax discipline and form an integrated tax control system.

Keywords: financial monitoring, tax control, subjects of financial monitoring, primary financial monitoring, state financial monitoring, risk-based approach, fiscal policy, economic transactions.